

Demensomsorg og alderspsykiatri

Nettbasert fagskoleutdanning med praksisstudier
60 studiepoeng

MedLearn

Studieplan

Demensomsorg og alderspsykiatri

Periode:	Vår 2019
Utdanningens navn:	Demensomsorg og alderspsykiatri
Studienivå:	Fagskole
Studiepoeng:	60
Omfang:	Studietid er beregnet til 1500 studietimer. Tilsvarende 2 semester på heltid eller 4 semestre på deltid.
Studiemetode:	Nettstudium med avsluttende eksamen. Tilbys som deltidsstudium over 2 år.
Start- og sluttdato:	Fast oppstart og styrt progresjon.
Fagansvarlig:	Kathrine Nielsen

Innhold	
BAKGRUNN	4
OPPTAKSKRAV	5
BESKRIVELSE AV UTDANNINGEN.....	6
OVERORDNET LÆRINGSMÅL FOR UTDANNINGEN.....	7
Kunnskapsmål.....	7
Ferdighetsmål.....	7
Mål i generell kompetanse.....	7
EMNE 1: FELLES GRUNNLAG FOR FAGSKOLEUTDANNINGER I HELSEFAG	9
Innhold	9
Læringsutbytte for emne 1.....	9
Litteratur.....	11
EMNE 2: DEMENS OG DEMENSOMSORG.....	12
Innhold	12
Læringsutbytte for emnet 2	12
Litteratur.....	14
EMNE 3: ALDERSPSYKIATRI	15
Innhold	15
Læringsutbytte for emne 3.....	15
Litteratur.....	17
EMNE 4: PASIENT OG SAMFUNN	18
Innhold	18
Læringsutbytte for emne 4.....	18
Litteratur.....	19
EMNE 5: PRAKSISSTUDIER OG FORDYPNINGSOPPGAVE.....	21
Praksisstudier	21
Fordypningsoppgave	22
Læringsutbytte for emne 5.....	22
Læringsaktiviteter.....	24
Veiledning og oppfølging.....	26
Vurderingskriterier	27
SAMLET OVERSIKT OVER LÆREMIDLENE	30

BAKGRUNN

Demens er en fellesbetegnelse på organiske hjernesykdommer som gir pasienten en generell intellektuell svikt med desorientering, glemsomhet og sviktende dømmekraft. Psykiatri er læren om psykiske sykdommer. Alderspsykiatrien er en spesialisert form for psykiatri som har som mål å forebygge, diagnostisere og behandle psykiske lidelser hos eldre. De fleste alderspsykiatriske lidelsene kjennetegnes ved at de opptrer for første gang etter 65-årsalderen. Innen alderspsykiatrien arbeider helsepersonell med pasienter som lider av demens, depresjon, angst, psykoser og alkohol- og legemiddelmisbruk som oppstår første gang sent i livet. Pasienter med demens utgjør en stor gruppe innen de alderspsykiatriske lidelsene.

Fagskoleutdanningen har fokus både på demens og de vanligste andre alderspsykiatriske lidelsene. Utdanningen kunne ha hatt navnet alderspsykiatri. Demensomsorg og alderspsykiatri er valgt fordi demens er den diagnosegruppen som er viet mest plass i utdanningen. Mange personer med demens har også andre alderspsykiatriske lidelser. For eksempel kan så mange som 80 % av personer med demens også lide av depresjon.

Økt levealder og endret alderssammensetning i befolkningen er en stor omsorgsutfordring i Norge fremover. Prognosene tilsier at det blir en kraftig vekst i antall innbyggere over 80 år. I dag finnes det rundt 66 000 mennesker med demens i Norge. Forekomsten av demens er stigende med økende alder. For de som er 80 – 84 år, er forekomsten av demens omkring 17 %. For personer som er 90 år og eldre, er det rundt 40 % som har en demensdiagnose. Dersom forekomsten av demenssykdommer holder seg på samme nivå som i dag, vil antall personer med demens være fordoblet til rundt 135 000, innen år 2040.

Det er en utfordring å sikre nok og kvalifisert helsepersonell til demensomsorgen. Helse- og omsorgsdepartementet skriver at det er nødvendig med økt kompetanse om psykisk helse og de eldres sykdommer generelt, og om demenssykdommer spesielt. Den kommunale helsetjenesten yter tjenester til mange mennesker som er berørt av demenssykdommer. Helse- og omsorgsdepartementet slår fast at det er behov for kompetanseheving om demens på mange nivåer, også på fagskolenivå for helsearbeidere med utdanning fra videregående opplæring.

I dag er det mange med utdanning fra videregående skole som arbeider med pasienter med demens eller andre alderspsykiatriske lidelser. For arbeidstakerne vil det å gjennomføre fagskoleutdanning i Demensomsorg og alderspsykiatri lede til økt forståelse for arbeidet. Det studenten lærer i fagskoleutdanningen er direkte anvendbart i arbeidet med mennesker med demens og andre alderspsykiatriske lidelser. Utdanningen representerer et betydelig faglig løft for den enkelte som har sin bakgrunn fra videregående skole. Demensomsorg og alderspsykiatri gir en ettertraktet spisskompetanse og er et direkte kompetansehevende tiltak. Utdanningen er nettbasert. Opplegget er svært fleksibelt og er lagt opp med tett individuell veiledning og tilbakemelding fra lærer, og gjør at flere klarer å kombinere arbeid og familie med utdanning.

OPPTAKSKRAV

Opptak til utdanningen bygger på fullført og bestått videregående opplæring eller realkompetanse. Fagskoleutdanningen er utviklet for studenter som har gjennomført og bestått utdanningsprogram for helse- og sosialfag for videregående opplæring, og som enten har:

- fagbrev som helsefagarbeidere
- fagbrev som ambulansesarbeidere eller
- har bestått tverrfaglig eksamen som helsesekretær

Demensomsorg og alderspsykiatri er også åpen for søkere som har utdanning som hjelpepleiere eller omsorgsarbeidere. Helsefagarbeidere, omsorgsarbeidere, hjelpepleiere, ambulansesarbeidere og helsesekretærer er autorisert helsepersonell etter helsepersonelloven. Det anbefales at søker har minimum ett års yrkeserfaring, men dette er ikke et krav. Søker må være minimum 19 år gammel.

Søkere som ikke tilfredsstiller opptakskravene over, kan søke om å bli realkompetansevurdert. Realkompetanse omfatter kunnskaper som er ervervet gjennom yrkespraksis, ubetalt arbeid, organisasjonsarbeid og skolegang. Søker må være minimum 23 år gammel. En realkompetansevurdering foretas på følgende grunnlag:

- Krav om minimum fem års relevant arbeidserfaring i 100 % stilling (deltid regnes om til heltid).

Eksempler på relevant arbeidserfaring er fra omsorgsboliger for pasienter med demens eller andre alderspsykiatriske lidelser, fra kommunale demensteam eller fra sykehjem med spesielle enheter for pasienter med demens eller andre alderspsykiatriske lidelser.

- Ulike kurs.
- Skolegang og utdanning.
- Organisasjonserfaring og fritidsaktiviteter, for eksempel tillitsverv.
- Norsk kunnskaper tilsvarende Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående skole.
- Annen informasjon som søker mener er relevant.
- Søkeren må være eldre enn det som er vanlig alder ved fullført videregående opplæring.

Alle punktene over må dokumenteres, forut for en realkompetansevurdering.

Politiattest

På grunn av praksis krever dette studiet at det fremlegges gyldig politiattest jmf § 27 i Lov om høyere yrkesfaglig utdanning. Denne må ikke være eldre enn 3 måneder.

BESKRIVELSE AV UTDANNINGEN

Demensomsorg og alderspsykiatri tilbys som ettårig når den tas på fulltid og toårig når den tas på deltid. Studietid er beregnet til 1500 studietimer. Pensum omfatter ca. 2000 sider. Med utgangspunkt i en semesterlengde på 19 uker bør du beregne ca. 20 studietimer per uke. Fullført og bestått utdanning gir 60 studiepoeng. Undervisningen er nettbasert, med fast oppstart inntil to ganger i året og styrt progresjon.

Utdanningen består av fem emner som igjen er delt inn i moduler. Emnene må tas i den rekkefølgen de er spesifisert og arbeidskrav for foregående emne må være levert og bestått før neste emne kan påbegynnes.

Emne 1: *Felles grunnlag for fagskoleutdanninger i helsefag* og Emne 5: *Praksisstudier og fordypningsoppgave* er i hovedsak bygd opp etter Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanninger i helse- og oppvekstfag (NUFHO) sitt planverk for fagskoleutdanninger innen helse- og sosialfag. Ti ukers praksisstudier er obligatorisk mot slutten av utdanningen.

Emne 1:	Fellesgrunnlag for fagskoleutdanninger i helsefag Tre studieenheter med tre innsendinger og eksamen 14 studiepoeng / 350 studietimer
Emne 2:	Demens og demensomsorg Fire studieenheter med fire innsendinger og eksamen 11 studiepoeng / 350 studietimer
Emne 3:	Alderspsykiatri Fire studieenheter med fire innsendinger og eksamen 10 studiepoeng / 350 studietimer
Emne 4:	Pasient og samfunn Fire studieenheter med fire innsendinger og eksamen 11 studiepoeng / 350 studietimer
Emne 5:	Praksisstudier og fordypningsoppgave 7 innsendinger og fordypningsoppgave (eksamen) 14 studiepoeng / 350 studietimer
I alt	60 studiepoeng / 1500 studietimer

Eksamensinformasjon finner du på www.nki.no. MedLearn er tidligere NKI nettstudier. Derfor er noe informasjon fortsatt koblet til NKI lenker.

OVERORDNET LÆRINGSMÅL FOR UTDANNINGEN

- Målet er å utdanne reflekterte yrkesutøvere med høy yrkesetisk standard som planlegger, organiserer og iverksetter pleie- og omsorgstiltak for å ivareta fysisk og psykisk helse hos pasienter med demens og andre alderspsykiatriske lidelser, i samarbeid med andre tjenesteytere.

Kunnskapsmål

- Studenten har kunnskap om fagbegreper, ulike verktøy for kommunikasjon, tilrettelegging av det fysiske miljøet og prosesser for miljøarbeid innenfor demensomsorgen
- Studenten har innsikt i lovverk og forskrifter som regulerer arbeidet innenfor demensomsorgen
- Studenten har kunnskap om fagfeltet demensomsorgen, hvilke tiltak som finnes for personer med demens, og har kjennskap til hvordan disse er organisert.
- Studenten har kunnskap om ulike psykiske lidelser og kan holde seg faglig oppdatert innen fagfeltet
- Studenten har kunnskap om betydningen av demensomsorg og legge til rette for gode omsorgstiltak for personer med demens, og betydningen det har for enkelt individet og samfunnet.
- Studenten har forståelse for sentrale utfordringer som personer med demens har

Ferdighetsmål

- Studenten kan søke etter og bruke informasjon fra relevant kilde til egen faglig utvikling
- Studenten kan anvende kunnskap om brukermedvirkning i ulike problemstillinger og anvende miljøterapeutiske metoder i sitt arbeid
- Studenten kan anvende faglig kunnskap på praktiske og teoretiske problemstillinger
- Studenten kan kartlegge og identifisere faglige problemstillinger innen demensomsorgen og med utgangspunkt i eget faglig ståsted kunne iverksette tiltak for personer med demens

Mål i generell kompetanse

- Studenten har forståelse for etiske utfordringer og dilemmaer innen demensomsorgen
- Studenten har utviklet en etisk grunnholdning og forståelse for hvilke prinsipper som ligger til grunne i arbeid med personer med demens
- Studenten har forståelse og innsikt for å legge til rette for individuelle behov
- Studenten kan bygge relasjoner med fagfeller og på fellesfaglig og tverrfaglig plan og etablering og vedlikehold av profesjonelle relasjoner

- Studenten har forståelse for at egen atferd og kommunikasjon som arbeidsmetode vil ha betydning for pasienter/brukere med en demenssykdom
- Studenten har forståelse for betydningen av veiledning på konkrete faglige problemstillinger for egen faglig utvikling

EMNE 1: FELLES GRUNNLAG FOR FAGSKOLEUTDANNINGER I HELSEFAG

Innhold

1. Arbeidsmåter. Helse- og sosialfag

- 1.1. Aktiv læring og studieteknikk
- 1.2. Teori- og erfaringsbasert kunnskapsutvikling og refleksjon
- 1.3. Helse- og sosialfagenes historie og utvikling
- 1.4. Hvordan verdier styrer praktisk handling
- 1.5. Ethiske prinsipper, teorier og dilemmaer
- 1.6. Yrkesetikk

2. Stats- og kommunalkunnskap. Helse- og sosialpolitikk

- 2.1. Samfunnets og velferdsstatens utvikling, helse- og sosialpolitiske prioriteringer
- 2.2. Aktuelt lovverk
- 2.3. Økonomi og finansiering

3. Kommunikasjon og samhandling

- 3.1. Kommunikasjonsteori
- 3.2. Tverrkulturell samhandling og kommunikasjon
- 3.3. Utviklingsteorier og livsløpet
- 3.4. Roller, makt og avmakt
- 3.5. Stress og kriser

Læringsutbytte for emne 1

Overordnede mål for emne 1

- Studenten har kunnskap som er felles for yrkesutøvere i helse- og sosialsektoren
- Studenten har forståelse for sentrale normer og verdier i helse- og sosialfagene

Kunnskap	Ferdigheter	Generell kompetanse
<i>Studenten</i> • Studenten har kunnskap om egne læreprosesser og studieteknikk • Studenten har kunnskap om lovverket som regulerer helse- og sosialtjenestene	<i>Studenten</i> • Studenten kan anvende internett for å innhente aktuell og kvalitetssikret informasjon • Studenten kan anvende faglig kunnskap om	<i>Studenten</i> • Studenten er i stand til å reflektere over aktuelle normer og verdier i helse- og sosialfagene

• Studenten kjenner til helse- og sosialfagernes historie og utvikling • Studenten kjenner til aktuelle verdier og normer i helse- og sosialfagene • Studenten har kunnskap om ulike menneskesyn, verdier og livssyn • Studenten kjenner til etisk refleksjon • Studenten kjenner til det sentrale innholdet i menneskerettighetene • Studenten er kjent med noen av utfordringene helse- og sosialsektoren står overfor • Studenten kan forklare hva taushetsplikten betyr • Studenten har kunnskap om tverrkulturell kommunikasjon • Studenten kjenner til veiledningsteori • Studenten har kunnskap om samfunnets og velferdsstatens utvikling og helse- og sosialpolitiske prioriteringer • Studenten kjenner til sammenhengen mellom levekår og helse • Studenten kjenner til helse- og sosialsektorens finansiering og økonomi • Studenten har kunnskap om lovverket som regulerer helse- og sosialtjenestene • Studenten kjenner til sentrale forhold i barns emosjonelle og kognitive utvikling • Studenten har kunnskap om hvordan grupper dannes og fungerer • Studenten har kunnskap om kriseutløsende faktorer og om sorg- og kriseprosesser • Studenten kan gjøre rede for fire vanlige forsvarsmekanismer	teorier innen helsefag på teoretiske problemstillinger • Studenten er i stand til å reflektere over etiske utfordringer • Studenten kan diskutere egne holdninger og etiske problemstillinger • Studenten kan anvende kunnskap om veiledning og konflikthåndtering på ulike problemstillinger • Studenten kan anvende kunnskap om kriser og forsvarsmekanismer i teoretiske problemstillinger	• Studenten viser evne til etisk refleksjon • Studenten har forståelse for etiske sider ved taushetsplikten • Studenten har forståelse for utfordringene som ligger i samhandling med mennesker med ulike evne til kommunikasjon • Studenten har forståelse for utfordringer i kommunikasjon med mennesker med ulik kulturell, religiøs eller språklig bakgrunn
---	---	--

Arbeidskrav

Det er tre obligatoriske innsendingsoppgaver i dette emnet (beskrive og gjøre rede for oppgaver). Innsendingsoppgavene lastes opp og sendes inn til faglærer for vurdering via innsendingsverktøyet i nettskolen. Tekstene vil bli vurdert av faglærer. Studenten kan omarbeide et arbeidskrav tre ganger.

Alle innsendingsoppgavene må være levert og bestått før studenten kan avlegge eksamen.

Ulike øvingsoppgaver, refleksjonsoppgaver og selvtester brukes som forberedelse til arbeidskrav og eksamen.

Eksamen

Eksamenen er nettbasert og går over 24 timer. Alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Besvarelsen vurderes av to sensorer.

Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer fra A til F.

Hjelpemidler til eksamen

Alle hjelpemidler tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer.

Studieomfang

Antall studiepoeng: 14

Litteratur

Innføring i helse og sosialpolitikk. Halvorsen, Stjernø og Øverbye . Oslo: Universitetsforlaget (2013) / (2016).

Helsearbeid i et flerkulturelt samfunn. Hanssen, I. (2011). Oslo. Gyldendal Akademisk. Revidert utgave.

Psykologi og sosiologi for fagskoleutdanningene. Leif A. Helgesen, Kari Krüger Grasaas og Marit Sjursen. Cappelen Damm (2016).

Etikk og kommunikasjon. Grasaas, K. K. Sjursen og Stordalen, J. (2014). Kristiansand: Høyskoleforlaget. Utgave (2014 Cappelen Damm) Utgave (2009)

EMNE 2: DEMENS OG DEMENSOMSORG

Innhold

1. Demens og kognitiv svikt

- 1.1. Demens, innføring og oversikt
- 1.2. Forebygging, familiær opphopning og disponerende faktorer
- 1.3. Kognitiv svikt og demens

2. Ulike typer demens

- 2.1. Alzheimers sykdom
- 2.2. Frontotemporallappsdemens
- 2.3. Vaskulær demens
- 2.4. Andre typer demens
- 2.5. Yngre personer med demens
- 2.6. Personer med utviklingshemning og demens
- 2.7. Demens hos personer med samisk bakgrunn

3. Utredning og samarbeid

- 3.1. Utredning og diagnostisering
- 3.2. Dementsteam
- 3.3. Tverrfaglig samarbeid

4. Kommunikasjon og samhandling

- 4.1. Kommunikasjon med mennesker med demenssykdom
- 4.2. Personsentrert omsorg og jeg –støttende omsorg
- 4.3. Hverdagssituasjoner og mestring

Læringsutbytte for emnet 2

Kunnskap	Ferdigheter	Generell kompetanse
<i>Studenten</i> • Studenten har kunnskap om forebygging av demenssykdom og om disponerende faktorer for å utvikle demenssykdom. • Studenten har kunnskap om utredning og diagnostisering av demenssykdommer.	<i>Studenten</i> • Studenten kan gjøre rede for hovedpunktene i jeg-støttende og personsentrert omsorg i arbeidet med pasienter med demens.	<i>Studenten</i> • Studenten samarbeider hensiktsmessig med pårørende til pasienter med demens. • Studenten kan reflektere over

• Studenten har kunnskap om årsaker til og symptomer ved Alzheimers sykdom og ved vaskulær demens. • Studenten har kunnskap om ulike hverdagsaktiviteter som kan være egnede for pasienter med demens • Studenten har kunnskap om spesielle forhold ved demens hos yngre personer og om tiltak og tjenester til denne gruppen. • Studenten har kjennskap til hva som er særegent hos personer med utviklingshemming og demens. • Studenten har kunnskap om demens hos personer med samisk bakgrunn. • Studenten har kunnskap om kommunikasjons betydning i møte med mennesker med demens	• Studenten kan diskutere forskjeller mellom kognitiv svikt og demens. • Studenten kan identifisere etiske dilemmaer innen demensomsorgen • Studenten kan beskrive hva som kjennetegner tilrettelagte hverdagsaktiviteter for demente • Studenten har forståelse for betydningen av tverrfaglig samarbeid i demensomsorgen	hvordan man møter pasienter med ulike former for demens • Studenten samhandler med pasienter med ulike former for demens på måter som fremmer mestring og brukermedvirkning.
---	---	---

Arbeidskrav

Det er fire obligatoriske innsendingsoppgaver i dette emnet (drøftinger) a 800 ord (+/- 10%), pr. innsending. Litteraturliste kommer i tillegg.

Innsendingsoppgavene lastes opp og sendes inn til faglærer for vurdering via innsendingsverktøyet i nettskolen. Tekstene vil bli vurdert av faglærer. Studenten kan omarbeide et arbeidskrav tre ganger.

Alle innsendingsoppgavene må være levert og bestått før studenten kan avlegge eksamen. Ulike øvingsoppgaver, refleksjonsoppgaver og selvtester brukes som forberedelse til arbeidskrav og eksamen.

Eksamen

Eksamen er en nettbasert flervalgseksamen – Multiple Choice med en varighet på en time. Alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Besvarelsen vurderes av en sensor. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Studieomfang

Antall studiepoeng: 11

Litteratur

- *Ikke alle vil spille bingo*. Om teori og praksis i demensomsorgen på sykehjem. Jakobsen, R. (2007 Bergen: Fagbokforlaget).
- *Demensboka*. Lærebok for helse- og omsorgspersonell. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2016).
- *Personer med demens. Møte og samhandling*. Rokstad, A. M. M. og Smebye, K. L. (red.) Oslo: Akribe forlag (2008).
- *Fra sansing til handling*. Andersen, A., E. og Holthe, T. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2005).

Anbefalt litteratur:

- *Jeg vil ikke bli behandlet som en unge*. Rokstad, Anne Marie Mork: Forlaget Aldring og helse (2006).

EMNE 3: ALDERSPSYKIATRI

Innhold

1. Alderspsykiatrisk utredning, delirium og psykoser

- 1.1. Definisjon av fagfeltet (alderspsykiatriens plass i samfunnet)
- 1.2. Alderspsykiatrisk utredning
- 1.3. Delirium
- 1.4. Psykoser hos eldre

2. APSD (Atferdsmessige og psykiatriske symptomer på demens)

- 2.1. Atferdsmessige og psykiatriske symptomer ved demens (APSD)
- 2.2. Hvordan forebygge og moderere utfordrende atferd?
- 2.3. Seksualitet
- 2.4. Angst
- 2.5. Depresjon

3. Grunnleggende fysiske behov

- 3.1. Ernæring
- 3.2. Munn- og tannpleie
- 3.3. Søvn

4. Alkohol- og legemiddelmisbruk og selvmord

- 4.1. Alkohol- og legemiddelmisbruk
- 4.2. Selvmordsforsøk og selvmord

Læringsutbytte for emne 3

Kunnskap	Ferdigheter	Generell kompetanse
<i>Studenten</i> • Studenten har kunnskap om alderspsykiatrisk utredning. • Studenten har kunnskap om angst, depresjon og psykoser hos eldre. • Studenten har kunnskap om symptomer på alkohol- og legemiddelmisbruk hos eldre	<i>Studenten</i> • Studenten kan drøfte ulike tiltak ved motorisk uro og atferdsavvik hos pasienter med alderspsykiatriske lidelser. • Studenten kan reflektere over forskjeller og likheter mellom demens og delirium.	<i>Studenten</i> • Studenten har innsikt i selvmordsforebyggende arbeid blant eldre mennesker • Studenten har forståelse for sårbarheten til mennesker med atferdsmessige og

• Studenten har kunnskap om psykiske sykdommers innvirkning på søvnmønsteret. • Studenten har kunnskap om årsaker til atferdsmessige og psykiatriske symptomer ved demens (APSD) • Studenten har kjennskap til tegn på delirium	• Studenten kan reflektere over ulike tiltak for å forebygge og moderere utfordrende atferd. • Studenten kan gjøre rede for ernæringsmessige utfordringer i arbeidet med pasienter med demens. • Studenten kan gjøre rede for prinsipper for munn- og tannhelse hos eldre med manglende egenomsorg • Studenten kan diskutere seksualitetens uttrykk innen alderspsykiatrien • Studenten kan iverksette tiltak for å forebygge delirium	psykiatriske symptomer ved demens (APSD)
---	--	--

Arbeidskrav

Det er fire obligatoriske innsendingsoppgaver i dette emnet (beskrive/gjøre rede for) med innhold a 800 ord (+/- 10%) pr innsending. Litteraturliste kommer i tillegg..

Innsendingsoppgavene lastes opp og sendes inn til faglærer for vurdering via innsendingsverktøyet i nettskolen. Tekstene vil bli vurdert av faglærer. Studenten kan omarbeide et arbeidskrav tre ganger.

Alle innsendingsoppgavene må være levert og bestått før studenten kan avlegge eksamen.

Ulike øvingsoppgaver, refleksjonsoppgaver og selvtester brukes som forberedelse til arbeidskrav og eksamen.

Eksamen

Denne eksamenen er en skriftlig hjemmebasert caseoppgave. Oppgaven beskriver en brukers/pasients situasjon og det spørres etter anvendelse av kunnskap inn i casen. Eksamenen går over 3 døgn, alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Besvarelsen vurderes av to sensorer. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Hjelpemidler til eksamen

Alle hjelpemidler tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer.

Studieomfang

Antall studiepoeng: 10

Litteratur

- *Demensboka*. Lærebok for helse- og omsorgspersonell. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2016).
- *Personer med demens. Møte og samhandling*. Rokstad, A. M. M. og Smebye, K. L. (red.) Oslo: Akribe forlag (2008).
- *Lærebok i alderspsykiatri i praksis*. Engedal, K. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse. (2. reviderte og oppdatert utgave) 2008.
- *Utviklingshemming og aldring – en lærebok*. Larsen, F. K. og Wigaard, E. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2009).

Anbefalt litteratur:

- *Den langsomme sorgen*. Nordtug, B. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2003).

EMNE 4: PASIENT OG SAMFUNN

Innhold

1. Samfunnsperspektiv

- 1.1. Personer med demens, dagens situasjon og fremtidige utfordringer
- 1.2. Organisering av tjenester

2. Etikk, jus og dokumentasjon

- 2.1. Etiske utfordringer innen alderspsykiatrisk omsorgsarbeid
- 2.2. Samtykke og samtykkekompetanse
- 2.3. Bruk av tvang etter Pasientrettighetsloven, kapittel 4A
- 2.4. Dokumentasjon

3. Fysisk miljø og tilrettelegging

- 3.1 Fysisk miljø
- 3.2 Handlingssvikt, tilrettelegging og hverdagsrehabilitering
- 3.3 Hjelpemidler og velferdsteknologi

4. Samarbeid med pårørende

- 4.1. Hvem er de pårørende?
- 4.2. Hvordan er det å være pårørende?
- 4.3. Hvordan gi støtte og omsorg til pårørende?

Læringsutbytte for emne 4

Kunnskap	Ferdigheter	Generell kompetanse
<i>Studenten</i> • Studenten har kunnskap om handlingssvikt hos alderspsykiatriske pasienter • Studenten har kunnskap om lovverket som regulerer tvangsbruk hos pasienter med spesielle skjermingsbehov • Studenten har kunnskap om ulike boformer som er tilrettelagt for pasienter med demens.	<i>Studenten</i> • Studenten kan beskrive et trygt fysisk miljø som er tilrettelagt for pasienter med langt kommen demens • Studenten kan begrunne berettiget bruk av tvangstiltak • Studenten kan gjøre rede for organiseringen av tjenester til mennesker med demens	<i>Studenten</i> • Studenten erkjenner betydningen av godt samarbeid med pårørende. • Studenten har utviklet en etisk grunnholdning som fremmer menneskeverd for mennesker med demens

	• Studenten kan gjøre rede for vurdering av samtykkekompetanse • Studenten anvender lovverket for å argumentere i skriftlige arbeider	• Studenten arbeider i tråd med aktuelt lovverk
--	--	---

Arbeidskrav

Det er fire obligatoriske innsendingsoppgaver i dette emnet (drøftinger). Alle oppgavene må være levert og bestått før studenten kan avlegge eksamen.

Ulike øvingsoppgaver, refleksjonsoppgaver og selvtester brukes som forberedelse til arbeidskrav og eksamen.

Eksamen

Eksamen er en nettbasert flervalgsoppgave - Multiple Choice med en varighet på en time. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Hjelpemidler til eksamen

Alle hjelpemidler tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer.

Studieomfang

Antall studiepoeng: 11

Litteratur

- *Ikke alle vil spille bingo*. Om teori og praksis i demensomsorgen på sykehjem. Jakobsen, R. (2007) Bergen: Fagbokforlaget.
- *Demensboka. Lærebok for helse- og omsorgspersonell*. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2016).
- *Personer med demens. Møte og samhandling*. Rokstad, A. M. M. og Smebye, K. L. (red.) Oslo: Akribe forlag (2008).
- *Fra sansing til handling*. Andersen, A., E. og Holthe, T. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2005).
- *Lærebok i alderspsykiatri i praksis*. Engedal, K. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse. (2. reviderte og oppdatert utgave) 2008.

- *Samvær med demente, råd til pårørende og hjelpepleiere.* Cars, J. og Zander, B. Bergen: Fagbokforlaget (2002).
- *Den langsomme sorgen.* Nordtug, B. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2003).
- *Til dekket bord.* Berg, G. Tønsberg. Forlaget Aldring og helse (2002).
- *Flytting til institusjon. Demens i parforhold.* Ingebretsen, R. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2006).

Anbefalt litteratur:

- *Jeg vil ikke bli behandlet som en unge.* Rokstad, A. M. M. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2006).

EMNE 5: PRAKSISSTUDIER OG FORDYPNINGSOPPGAVE

Emne 5 skiller seg fra de fire andre emnene. I emne 5 skal studenten gjennomføre praksisstudiet og et flerfaglig prosjektarbeid som skal munne ut i en fordypningsoppgave.

Gjennomføring av praksisstudiet

Praksisstudiet er en obligatorisk del av fagskoleutdanningen. Det innvilges ikke fritak, uansett hvilken type yrkespraksis studenten har fra tidligere.

Tidspunkt for praksisstudiet

Praksisstudiet skal i utgangspunktet gjennomføres som en sammenhengende 10-ukers periode. Godkjenning for å dele opp praksistiden skal gis av MedLearn ved studieleder før oppstart av praksisperioden.

Praksisperioden består av 10 uker, hver uke er på 35 timer. Praksisstudiet har et totalt omfang på 350 timer. Praksisstudiet kan ikke starte før studenten har avsluttet emne 4, det vil si at eksamen i emne 4 og obligatoriske krav må være bestått.

Praksisstudier

Praksisstudiet er en integrert, viktig og obligatorisk del av fagskoleutdanningen og har en varighet på 10 uker (i alt 350 timer). Praksisstudiet skal i utgangspunktet gjennomføres som en sammenhengende periode, og studenten kan ikke starte i praksisstudiet før eksamen i emne 4 er bestått. Godkjenning for å dele opp praksistiden skal gis av MEDLEARN ved studieleder før oppstart av praksisperioden.

Pleie- og omsorgsarbeidet som utføres på praksisstedet, må være relevant relatert til det faglige innholdet i:

- Emne 2 Demens og demensomsorg
- Emne 3 Alderspsykiatri eller
- Emne 4 Pasient og samfunn.

I praksisstudiet skal studenten arbeide med pasienter som har demens eller andre alderspsykiatriske lidelser. Videre skal studenten samhandle og samarbeide med andre tjenesteytere og pårørende. Sentrale faglige områder under praksisstudiet er: etikk, kommunikasjon, samhandling, jus, demensomsorg, arbeid med pasienter med ulike alderspsykiatriske lidelser og ikke minst pleie- og omsorg, inkludert jeg-støttende omsorg, og forebygging eller moderering av utfordrende atferd. Det vil variere hvilke pasientgrupper og diagnosetyper som den enkelte studenten vil møte på praksisstedet.

Helt sentralt i emne 5 står fordypningsoppgaven studenten skal levere. Studenten velger et tema å fordype seg i og formulerer en problemstilling som hun/han skal forsøke å finne svar

på. I løpet av praksisperioden er det to evalueringer (halvtidsvurdering og sluttvurdering) som begge må bestås, for at emne 5 skal vurderes til godkjent.

Fordypningsoppgave

Studenten må velge et tema og formulere en faglig problemstilling som danner grunnlag for en fordypningsoppgave som studenten skal gjennomføre på praksisstedet. Tema for fordypningsoppgaven må være relatert til noe av det faglige innholdet i fagskoleutdanningen og til utfordringer med pasienter på det aktuelle praksisstedet. Studenten tilbys veiledning fra lærer på fordypningsarbeidet og fordypningsoppgaven.

Når fordypningsarbeidet er gjennomført, skal studenten beskrive arbeidsprosessen i en fordypningsrapport. Det er denne fordypningsoppgaven som er eksamen i emne 5. Fordypningsoppgaven skal ha et omfang på 5000 ord.

Arbeidskrav

Det er syv obligatoriske innsendingsoppgaver i dette emnet. Fem mindre innsendingsoppgaver og to i forbindelse med fordypningsoppgaven. Alle oppgavene må være levert og bestått før studenten kan avlegge eksamen.

Ulike øvingsoppgaver, refleksjonsoppgaver og selvtester brukes som forberedelse til arbeidskrav og eksamen.

Eksamen

Fordypningsoppgave med et omfang på 5000 ord. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Hjelpemidler til eksamen

Alle hjelpemidler tillatt.

Studieomfang

Antall studiepoeng: 14

Læringsutbytte for emne 5

Overordnet mål for emne 5

- Studenten oppnår en helhetlig forståelse av sammenhengen mellom yrkesteori og yrkespraksis
- Studenten har en forståelse for hvordan teoretisk kunnskap brukes i praksis.

Kunnskap	Ferdigheter	Generell kompetanse
<i>Studenten</i> • Studenten har kunnskap om arbeid innen alderspsykiatrien generelt og innen demensomsorgen spesielt. • Studenten kan gjøre rede for problemstillingen som hun/han fordypet seg i gjennom fordypningsoppgaven	<i>Studenten</i> • Studenten reflekterer over praksisutøvelsen i demensomsorg og i arbeid med pasienter med andre alderspsykiatriske lidelser. • Studenten kommuniserer med pasienter på en respekt- og omsorgsfull måte. • Studenten iverksetter hensiktsmessige atferdsregulerende tiltak. • Studenten etablerer og vedlikeholder relasjoner med pasienter og pårørende	<i>Studenten</i> • Studenten beskriver arbeidet med den faglig baserte fordypningsoppgaven. • Studenten arbeider med pasienter med demenssykdom og andre alderspsykiatriske lidelser, på en omsorgsfull måte, noe som dokumenteres ved halvtids- og sluttvurderingene i samarbeid mellom student, praksisveileder og lærer. • Studenten beskriver arbeidet med den faglig baserte fordypningsoppgaven. • Studenten samhandler med pasienter med demens med fokus på pasientenes mestring og ressurser

UNDERVISNINGSFORMER OG LÆRINGSAKTIVITETER

Undervisningen foregår via Internett og er basert på faglig arbeid med ulike problemstillinger. Studiet foregår som nettundervisning der lærer og student er fysisk og/eller tidsmessig adskilt, men likevel står i et kommunikasjonsforhold til hverandre via internett.

Hos MedLearn kommuniserer studenter, lærere og skolens administrasjon med hverandre elektronisk. Gjennom digitale klasserom, diskusjonsforum og videochat i nettskolen har studenten tilgang til et faglig og sosialt miljø som kontinuerlig står til disposisjon.

Nettskolen

Nettskolen tilsvarende studentenes Campus. Det er i nettskolen at all tilgang på lærestoff ligger med tilhørende læringsaktiviteter, fane for Videochatløsninger, administrative verktøy som for eksempel student – og læreroppfølgningssystem. Lærestoffet er plukket ut, satt sammen og forfattet av MedLearn sine lærere og faglig ansvarlig redaktør har kvalitetssikret at innholdet dekker læringsutbyttebeskrivelsene.

Studieveiledning

Utdanningstilbudet i denne Helsefagskolen er delt inn i fem emner, hvor arbeidskravene i et emne må fullføres før det gis tilgang til neste. For hvert emne er det en studieveiledning med læringsutbyttebeskrivelser, gjennomgang av fagstoffet, oppgaver og referanser til læremidler. Hvert emne er delt inn i moduler med tilhørende arbeidskrav. Disse skal løses og vurderes til bestått av lærer innen studenten kan arbeide videre med neste emne. Studieveiledningen veileder studenten gjennom emnet og fungerer som lærerens «stemme» i undervisningen. Særlig viktig er det at studenten på denne måten får hjelp til å strukturere fagstoffet i utdanningen.

Etter hvert som studenten arbeider seg gjennom det gitte innholdet, vil hver enkelt modul vises som fullført/ikke fullført i form av en progresjonsbar. Slik vil studenten til enhver tid ha oversikt over egen progresjon.

Læringsaktiviteter

Øvingsoppgaver

Alle moduler vil inneholde øvingsoppgaver som måler forståelse ved at studentene får umiddelbar tilbakemelding og løsningsforslag/veiledning. Dette dekker både kontrollspørsmål/repetisjon av konkret lærestoff, og mer omfattende eksamensforberedende oppgaver. Slik kan studenten arbeide selvstendig, systematisk og samarbeidsorientert med en problemstilling/oppgave. Studentene kan i tillegg diskutere oppgaver og løsninger i det digitale klasserommet

Refleksjonsoppgaver

Refleksjonsoppgaver brukes for å hjelpe studenten å knytte fagstoffet til sin egen hverdag eller arbeidsoppgaver. Refleksjonsoppgavene kan be studenten om å reflektere over noe, eller skrive dette ned. I noen sammenhenger blir studenten bedt om å dele sine refleksjoner med andre studenter i det digitale klasserommet.

Selvtester

Selvtester blir brukt i de ulike modulene. En selvtest kan være konstruert som en for-test og en etter-test, for å vise fremgang før og etter modulen, eller den kan være kortere slik at studenten kan sjekke konkret kunnskap etter en enhet før den går videre til neste. Selvtestene inneholder ofte 5-15 spørsmål i variert blanding. Noen ganger er det tilgang på løsningsforslag eller utdypende forklaringer til løsningene.

Selvtestene gir studenten mulighet til fortløpende å kontrollere at hun/han har oppfattet fagstoffet og forstått aktuelle begreper og uttrykk. Automatiske tilbakemeldinger/løsninger (noen i form av henvisning til pensum) blir benyttet.

Innsendingsoppgaver som vurderes av faglærer (eksamensforberedelse)

Studentene skal gjennom obligatoriske innsendingsoppgaver som omfatter tematikk og lærestoff som er ment å dekke læringsmålene for modulen samt de mest vesentlige temaene som tas opp i modulen. Innsendingsoppgavene er den mest omfattende type av oppgaver, og kommer på slutten av hver modul. Innsendingsoppgavene skal også forberede studenten for eksamen.

Besvarelser på innsendingsoppgavene vurderes av faglærer til bestått/ikke bestått. Det er forventet en gjennomsnittlig responstid fra lærer på 2 dager. Dersom studenten ikke får godkjent en besvarelse, må studenten arbeide videre med oppgavebesvarelsen i tråd med lærerens tilbakemelding.

Studenten må vise forståelse for- og kunne anvende fagteorien og henvise til kilder bruk i arbeidet med de obligatoriske oppgavene. Dersom det er behov for det, har studenten anledning til å omarbeide besvarelsen. Gjennom å løse oppgavene sikres kontroll og refleksjon omkring pensumstoffet.

Alle arbeidskrav og innsendingsoppgaver må være utført og bestått før studenten kan avlegge eksamen og vurdert til bestått før karakterutskrift/vitnemål utstedes.

Veiledning og oppfølging

Studieleder

Studieleder er studentenes administrative kontaktperson, og følger dem gjennom hele studieløpet.

Informasjonen studentene trenger ligger som hovedregel lett tilgjengelig i nettskolen, men studieleder går likevel ut med tilleggsinformasjon, eller påminnelser der det er hensiktsmessig. Dette kan f. eks være ved viktige frister eller endringer.

Studieleder tar også initiativ til å legge ut nyttig informasjon som lenker til artikler og fagstoff i klasserommene, som ikke er direkte faglig, men relevant for studiet. Studentene blir også fulgt opp ved selv å ta kontakt med studieleder. Via meldingssystemet tar studenten kontakt med sin studieleder. Studieleders profil i nettskolen åpner også andre kanaler for kontakt.

Digitale klasserom

I de digitale klasserommene til hvert emne vil lærer være tilgjengelig og aktiv i kommunikasjonen med studentene. Det digitale klasserommet representerer også det sosiokulturelle læringsmiljøet, som skal legge til rette for læring i fellesskap. Alle studentene vil derfor få tilgang til det digitale klasserommet en uke før oppstart av studiet. Dette skal bidra til å skape et studiemiljø og et samhold før selve skolen starter.

Nettlærers rolle og oppfølging av studenter

Nettlærer er ansatt til å drive den faglige oppfølgingen av studentene. All undervisning foregår på nett, på vår læringsplattform. Arbeidet består i å:

- Gi tilbakemelding/veiledning på innsendte oppgavebesvarelser.
- Svare på henvendelser fra studentene via meldingssystemet, på e-post og telefon, samt følge med og være aktiv i de digitale klasserommene tilhørende de emnene/studiene det undervises på.
- Benytte nødvendige digitale verktøy for å kunne bidra til at lærings skjer hos studenten.

Vurderingskriterier

Det skilles mellom to hovedtyper av vurdering:

- Vurdering underveis har til hensikt å informere og motivere studenter og lærere i arbeidet med å nå læringsutbyttene. Vurderingen blir ivarettatt gjennom de obligatoriske arbeidene som studenten sender til læreren
- Avsluttende evaluering kommer til uttrykk i eksamenskarakter.

Vurderinger av studentens arbeid er bygd opp på følgende måter:

- Hver modul avsluttes med en innsendingsoppgave/arbeidskrav. Unntaket er emne 5 som har to studieenheter og syv innsendingsoppgaver/arbeidskrav. Arbeidskravene vurderes til godkjent/ikke-godkjent.
- Hvert emne avsluttes med en eksamen. I alt fire eksamener. I emne fem er det fordypningsoppgaven som er eksamen.

Innsendingsoppgaver

Besvarelser på innsendingsoppgavene vurderes av faglærer til bestått/ikke bestått. Det er forventet en gjennomsnittlig responstid fra lærer på 2 dager. Dersom det er behov for det, har studenten anledning til å omarbeide besvarelsen. Studenten har også anledning til å ta kontakt med læreren hvis han/hun har problemer eller spørsmål. Læreren gir da hensiktsmessig veiledning slik at studenten kan komme videre.

Studenten må vise forståelse for- og kunne anvende fagteorien og henvise til kilder bruk i arbeidet med de obligatoriske oppgavene. Gjennom å løse oppgavene sikres kontroll og refleksjon omkring pensumstoffet.

Eksamensvurdering

Eksamensbesvarelser vurderes av kvalifiserte sensorer. MedLearn skal sikre at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvd og vurdert på en faglig og betryggende måte. Eksamens- og vurderingsordningene skal være egnet til å vurdere om læringsutbyttene er oppnådd, jf. Fgskol. §6. En nettbasert eksamen gjennomføres hjemme via internett.

Oppmelding til eksamen

Studenten må selv melde seg opp til de aktuelle eksamener. Oppmelding til eksamen er fortløpende senest innen en måned før avvikling. Studenten får tilsendt en bekreftelse på eksamensoppmeldingen. Bekreftelsen inneholder informasjon om tidspunkt. Studentene kan også se at de er oppmeldt til eksamen når de logger seg inn på Nettskolen.

Før eksamen kan avlegges må alle obligatoriske arbeidskrav være fullført og oppgaver være levert og bestått. Eksamen avholdes fortløpende og inntil 2 ganger i året.

Eksamen i emne 1

Eksamenen er en skriftlig hjemmebasert. Eksamenen går over 1 døgn, alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Besvarelsen vurderes av to sensorer. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer fra A til F

Eksamen i emne 2

Eksamen er en nettbasert flervalgseksamen – Multiple Choice med en varighet på en time. Alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Besvarelsen vurderes av en sensor. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Eksamen i emne 3

Denne eksamenen er en skriftlig hjemmebasert caseoppgave. Oppgaven beskriver en brukers/pasients situasjon og det spørres etter anvendelse av kunnskap inn i casen. Eksamenen går over 3 døgn, alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Besvarelsen vurderes av to sensorer. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Eksamen i emne 4

Eksamen er en nettbasert flervalgsoppgave - Multiple Choice med en varighet på en time. Alle hjelpemidler er tillatt unntatt kommunikasjon med andre personer. Vurderingsresultatet gis i form av graderte karakterer, fra A til F.

Eksamen i emne 5

Eksamen er fordypningsoppgaven

<https://www.NKI.no/alt-om-nettstudier/alt-om-eksamen/eksamen-for-helsefagskole>

Karaktersystem

Vurderingsuttrykket ved avsluttende vurdering, eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering er bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og med F for ikke bestått. I den graderte karakterskalaen fra A til F gir karakteren C uttrykk for en jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder, og karakteren A for en fremragende prestasjon som klart utmerker seg.

Vurderingsuttrykkene som benyttes for den graderte skalaen er:

Karakter A:

Studenten har vist særdeles god innsikt i og forståelse av alle deler av lærestoffet. Han/hun har vist stor modenhet, evne til selvstendig arbeid, evne til logisk resonnering og meget grundige faglige kunnskaper og ferdigheter. Prestasjoner, form og uttrykksmåte skiller seg klart ut.

Karakter B:

Studenten har vist meget god innsikt i og forståelse av alle deler av lærestoffet. Det stilles krav om grundig faglige kunnskaper og ferdigheter, men ikke så høye krav til modenhet og logisk resonnement som for karakteren A. Studenten har en klar uttryksmåte.

Karakter C:

Studenten har vist god innsikt i og forståelse av hoveddelene i lærestoffet. Han/hun har til dels gode faglige kunnskaper og ferdigheter og viser en viss modenhet i beherskelse av stoffet.

Karakter D:

Studenten har vist varierende innsikt i og forståelse av hoveddelene av lærestoffet. Han/hun har tilegnet seg grunnleggende kunnskaper og ferdigheter, men viser noe ujevnhet i beherskelse av stoffet.

Karakter E:

Studenten har vist noe innsikt i og forståelse av hoveddelene av lærestoffet og tilegnet seg en del kunnskaper og ferdigheter. Prestasjonene viser usikkerhet, men studenten antas å ha grunnlag for å arbeide videre i faget.

Karakter F:

Studenten har tilegnet seg liten innsikt i og forståelse av lærestoffet og/eller små kunnskaper og ferdigheter. Han/hun anses ikke å ha oppnådd tilstrekkelig grunnlag for å arbeide videre i faget.

Vitnemål

Studenter som har fullført fagskolen i samsvar med krav fastsatt i studieplanen, får vitnemål med karakterer etter bestemmelser som fremgår av MedLearns eksamensreglement.

SAMLET OVERSIKT OVER LÆREMIDLENE

Pensum, obligatorisk litteratur

Lærebok i alderspsykiatri i praksis. Engedal, K. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse. (2. reviderte og oppdatert utgave) 2008.

Demensboka. Lærebok for helse- og omsorgspersonell. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2016).

Den langsomme sorgen. Nordtug, B. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2003).

Etikk og kommunikasjon. Grasaas, K. K. Sjursen og Stordalen, J. (2014). Kristiansand: Høyskoleforlaget. Utgave (2014 Cappelen Damm) Utgave (2009)

Fra sansing til handling. Andersen, A., E. og Holthe, T. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2005).

Helsearbeid i et flerkulturelt samfunn. Hanssen, I. (2011). Oslo. Gyldendal Akademisk. Revidert utgave.

Ikke alle vil spille bingo. Om teori og praksis i demensomsorgen på sykehjem. Jakobsen, R. (2007) Bergen: Fagbokforlaget.

Innføring i helse og sosialpolitikk. Halvorsen, Stjernø og Øverbye. Oslo: Universitetsforlaget (2013) / (2016).

Personer med demens. Møte og samhandling. Rokstad, A. M. M. og Smebye, K. L. (red.) Oslo: Akribe forlag (2008).

Samvær med demente, råd til pårørende og hjelpepleiere. Cars, J. og Zander, B. Bergen: Fagbokforlaget (2002).

Psykologi og sosiologi for fagskoleutdanningene. Leif A. Helgesen, Kari Krüger Grasaas og Marit Sjursen. Cappelen Damm (2016).

Til dekket bord. Berg, G. Tønsberg. Forlaget Aldring og helse (2002).

Utviklingshemming og aldring – en lærebok. Larsen, F. K. og Wigaard, E. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2009).

Anbefalt litteratur

- *Flytting til institusjon. Demens i parforhold.* Ingebretsen, R. Tønsberg: Forlaget Aldring og helse (2006).

Internettadresser/lenker

- [Demensplan 2020. Et mer demensvennlig samfunn.](#)
- [Meld. St. 15 \(2017–2018\) Leve hele livet — En kvalitetsreform for eldre](#)
- [Menneskerettigheter](#) (fn.no)
- St.meld. nr. 47 (2008-2009) Samhandlingsreformen. [Samhandlingsreformen — Rett behandling – på rett sted – til rett tid](#)
- <https://no.wikipedia.org/wiki/Sykepleiedokumentasjon>
- <http://www.fagforbundet.no/shs/>
- [Velferdsteknologi og hjelpemidler til personer med kognitiv svikt og demens](#)
- [Hjelpemidler for personer med demens](#)
- [Omsorg 2020. Regjeringens plan for omsorgsfeltet 2015- 2020](#)